Redacţiunea, Administraţiunea şi Tipografia:
BRAŞOVU, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ.
Manuscripte nu se retrimitŭ.

Birourile de anunciurĭ:
Braşovŭ, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.

Inserate mai primescŭ în Viena R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat; în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Preţulŭ inserţiunilorŭ: o seriă garmond pe o colónă 6 cr. şi 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă şi învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULU LVI.

„Gazeta“ ese în fiă-care ḑi

Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe şése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.

Pentru România şi străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe şése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumĕră la tóte oficiele poştale din întru şi din afară şi la dd. colectorĭ.

Abonamentulŭ pentru Brasovŭ
a administraţiune, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe şése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ şi inserţiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 242. Braşovŭ, Lunĭ-Marţĭ, 2 (14) Noemvre 1893.

Acţiunea duşmănósă din comitate.

Braşovŭ, 1 Noemvre v.

Era de prevĕḑutŭ, că constatările d-lui ministru de interne Hieronymi, care ḑisese în cunoscutulŭ sĕu discursŭ privitorŭ la naţionalităţĭ, că o causă principală a nemulţumirei acestora ar fi escluderea lorŭ din oficiile publice, vorŭ produce marĭ îngrijirĭ în tabĕra veneticilorŭ bugetivorĭ de prin comitate.

Nicĭ n'a apucatŭ guvernulŭ Wekerle sĕ dea vre-unŭ semnŭ seriosŭ de „îndreptare“ în privinţa acésta şi étă că comitatele suntŭ în cea mai mare fierbere. „Patrioţii“ bugetivorĭ, pe a cărora mână suntŭ date aceste comitate, îşĭ vĕdŭ periclitate interesele; se temŭ că li se vorŭ mai lua din slujbele monopolisate de ei esclusivŭ şi vor trebui sĕ cedeze unele din ele şi în favorulŭ celorŭ de altŭ neamŭ.

De aci se esplică mişcarea cea pătimaşă şi plină de ură, ce a începutŭ a se manifesta prin comitate în contra popórelorŭ nemaghiare şi în specialŭ în contra Românilorŭ. Nu mai puţinŭ ca patru comitate s'au găsitŭ până acum, carĭ prin adrese cătră dietă au hotărîtŭ sĕ céră luarea de mĕsurĭ escepţionale în contra Nemaghiarilorŭ, mai alesŭ însĕ în contra Românilorŭ. Intre acestea se află comitatulŭ Făgăraşului, alŭ Coşocnei, alŭ Sĕlagiului şi alŭ Neogradului, la carĭ se mai adauge şi representanţa oraşului Clujiu.

Ce ironiă însĕ a crede, că acéstă mişcare ar fi eşitŭ în adevĕrŭ dintr'unŭ impulsŭ alŭ poporaţiunei comitatelorŭ din vorbă. Cine ar şi puté admite, fiă şi măcarŭ pentru unŭ momentŭ, că locuitorii unorŭ comitate cu o poporaţiune aprópe esclusivŭ nemaghiară şi mai cu sémă română, sĕ fiă în stare a se angagia la o mişcare atâtŭ de criminală faţă de propriele lorŭ interese?

Nu va fi nimenĭ atâtŭ de naivŭ sĕ crédă, că acésta ar fi în adevĕrŭ o mişcare a poporaţiunei comitatelorŭ. Mişcarea este pornită, susţinută şi esecutată esclusivŭ numai din partea funcţionarilorŭ administrativĭ ungurĭ şi a aderenţilorŭ lorŭ, alŭ cărorŭ scopŭ finalŭ este sĕ nu-şĭ pérdă pânea şi cuţitulŭ din mână, sĕ nu li se ia din terenulŭ de esploatare, ci sĕ li se lase şi mai departe liberŭ frêu asupra Nemaghiarilorŭ, ca sĕ-i pótă esploata mai multŭ încă ca până acum.

Numai aşa ne putemŭ esplica marele zelŭ, cu care lucréză ei la sădirea şi propagarea urei de rassă faţă de Românĭ, care nu póte fi nicĭ în interesulŭ statului, nicĭ în alŭ societăţii, precum de repeţite-orĭ s'a recunoscutŭ acésta şi din partea unorŭ politicĭ maghiarĭ.

Vorba rĕmâne acum, că óre ce însemnătate mai are aşa ḑisa „autonomiă“ a comitatelorŭ, când o mână de parveniţĭ potŭ sĕ aducă în numele lorŭ asemenĭ concluse revoltătóre şi diametralŭ opuse dorinţei şi voinţei celorŭ ce prin numĕrulŭ şi averea lorŭ constitue baştina poporaţiunei acestorŭ comitate?

Décă o mişcare atâtŭ de vrăşmaşă naţionalităţii nóstre s'a începutŭ tocmai în comitatele locuite de Românĭ, acésta este dovada cea mai strălucită despre volnicia cu care suntŭ ocârmuite aceste comitate şi despre trista şi ne mai pomenita aservire a lorŭ.

De altă parte însĕ nu putemŭ lăsa neamintitŭ la acestŭ locŭ, că pe câtŭ de revoltătóre se pare procederea celorŭ ce stau astăḑĭ în fruntea comitatelorŭ nóstre, pe atâtŭ de tristă şi condamnabilă găsimŭ indiferenţa representanţilorŭ românĭ din aceste comitate.

O adevĕrată batjocură este mai alesŭ ceea ce s'a petrecutŭ la Făgăraşŭ, unde scimŭ, că Românii formézâ chiar maioritatea representanţei comitatense. Nu simtŭ óre aceştĭ Românĭ umilirea şi batjocura, ce li-s'a făcutŭ prin aducerea conclusului dela 14 Octomvre a. c.? Ce au făcutŭ ei, unde au fostŭ şi cu ce-şĭ vorŭ puté scusa înaintea lumei românescĭ indiferenţa dovedită cu ocasia amintitei adunărĭ comitatense?

Adecă adunarea comitatului Făgăraşŭ, compusă din membri în majoritate Românĭ, declară pe cele 95% ale poporaţiunei române a comitatului de primejdióse şi cere pentru mai buna înfrênare a lorŭ întroducerea administraţiei de statŭ, *sans phrase*.

Apoi sĕ nu te revolţĭ în faţa unei asemenĭ triste priveliştĭ? De ce sĕ se îngroşéscă omulŭ mai multŭ: de rĕutatea şi volnicia micilorŭ tiranĭ, orĭ de slăbiciunea şi servilismulŭ scârbosŭ alŭ celorŭ, carĭ suferŭ în tăcere loviturile şi batjocurile lorŭ?

Adresa Ungurilorŭ Cluşenĭ.

(Fine.)

Din cele ḑise s'ar păré, că celŭ mai bunŭ lucru ar fi sĕ se mai înpuţineze censulŭ după avere. Ei, dér apoi împuţinarea censului nu oferă atâta garanţiă în privinţa capabilităţii, cum ofere censulŭ mai ridicatŭ, deórece de averea mai mare adese-orĭ este strînsŭ legată şi o anumită cultură. Intre starea culturală a ómenilorŭ fără avere şi între cea a ómenilorŭ cu o avere minimală, de obiceiu nu este chiar nicĭ o deosebire. Nu se póte găsi decĭ unŭ altŭ mijlocŭ corectŭ pentru resolvarea acestei cestiunĭ, decâtŭ acela, ca de-odată cu împuţinarea censului după avere, sĕ se împuţineze şi censulŭ după inteligenţă. Acestŭ mijlocŭ corĕspunde mai bine decâtŭ tóte, atâtŭ esistenţei democratice a organisaţiei nóstre de statŭ, câtŭ şi desvoltărei sistemei nóstre de dreptŭ. Acesta corĕspunde mai bine şi adevĕratei stărĭ a lucrului, deórece a susţiné, că cine plătesce o anumită dare de pămêntŭ, acela este capabilŭ de-a alege, ca deputatŭ, pe omulŭ celŭ mai potrivitŭ; acésta nu totdéuna este adevĕratŭ; a ḑice însĕ, că cine are inteligenţă, acela are şi capabilitate: acésta în cele mai multe casurĭ este adevĕratŭ. Fără 'ndoiélă, că aicĭ nicĭ vorbă nu póte fi despre o cualificaţiune mai înaltă. De acésta are lipsă nu celŭ ce alege, ci celŭ ce este alesŭ. La totŭ casulŭ însĕ dela toţĭ aceia, carĭ în acestŭ modŭ mijlocitŭ esercitéză o influinţă asupra afacerilorŭ ţerei, se póte pretinde celŭ puţinŭ atâta, ca sĕ scie ceti programa, vorbirile şi scrisorile deputatului lorŭ şi sĕ pótă sta într'unŭ contactŭ în scrisŭ cu celŭ ce l'a alesŭ. Aşa-déră ca o condiţiă a censului după inteligenţă ar fi a se stabili *cunóscerea scrisului şi a cetitului.* Acésta însĕ nu este de ajunsŭ; deórece cunóscerea scrisului şi cetitului tocmai pentru aceea este aicĭ dătătorŭ de mĕsură în privinţa capabilităţii, pentrucă prin ea se face posibilă înţelegerea celorŭ ce se lucréză în legislaţiune şi în guvernamentŭ. Astfelŭ stândŭ lucrulŭ, înzadar ar sci cineva scrie şi ceti în limba chineză, deórece acestŭ soiu de cunoscinţă a sa totuşĭ nu l'ar pune în posiţia de a puté apreţia lucrările legislaţiunei. Acésta se póte numai aşa, décă respectivulŭ scie scrie şi ceti unguresce.

In urma acestora, la revisuirea legeelectorale, care revisuire este de altmintrelea luată în perspectivă, e de lipsă a se statori, ca pe lângă respectarea obicĭnuitei lorŭ cualificaţiunĭ morale, a unui censŭ de avere corĕspunḑĕtorŭ raporturilorŭ economice ale ţerei şi mai moderatŭ ca celŭ de astăḑĭ, — şi a drepturilorŭ câştigate: **orĭ care cetăţénŭ majorénŭ şi cu drepturĭ individuale, care scie scrie şi ceti unguresce, sĕ fiă alegĕtorŭ.** Nu e lipsă a mai esplica, că acésta este aplicarea celei mai micĭ mĕsurĭ posibile asupra acelora, carĭ vrĕu sĕ esercieze o influinţă asupra sorţii ţerei. Nu 'i se face aicĭ nimĕnui vre-o nedreptate, deórece fiă-care póte pe uşorŭ sĕ-şĭ însuşéscă acéstă calificaţiune, — şi apoi condiţiile premergĕtóre pentru însuşirea acestei cualificaţiunĭ, suntŭ date deja de ḑecĭ de anĭ, prin generalulŭ obligamentŭ la cercetarea şcólei şi prin propunerea obligatóre a limbei maghiare. Şi décă totuşĭ la punerea în practică s'ar ivi greutăţĭ, acestea s'ar puté învinge prin terminele ce ar fi a se fixà până la intrarea în vigóre a acestorŭ disposiţiunĭ.

Cunóscerea limbei maghiare însĕ trebue sĕ se pună ca o condiţiă indispensabilă pentru motivulŭ, că alegerea este celŭ mai ponderosŭ actŭ politicŭ alŭ naţiunei maghiare; ér voinţa naţională nu are şi nu póte avé altă limbă, în care sĕ se pronunţe, decâtŭ limba maghiară.

După tóte acestea cu deplină onóre ceremŭ dela dietă, ca sĕ binevoéscă a hotărî:

I

a) ca § lŭ 172 alŭ articolului de lege V. din 1878, sĕ se modifice în acelŭ sensŭ, ca idea de statŭ maghiarŭ sĕ se bucure de-o protecţiă mai cu efectŭ;

b) procedura de pressă sĕ se modifice astfelŭ, ca sĕ se dificulteze subtragerea autorilorŭ dela responsabilitate, şi pentru casulŭ când crima s'ar repeţi, urmările responsabilităţii sĕ fiă potenţate;

c) comerciulŭ postalŭ cu România sĕ se restrîngă astfelŭ, ca sentimentulŭ publicŭ alŭ locuitorilorŭ patriei nóstre, sĕ fiă ocrotitŭ de atacurile pressei din România, îndreptate în contra unităţii politice şi a păcei interióre a statului maghiarŭ;

d) modificarea art. de lege 37 din 1875 astfelŭ, ca conducerea afacerilorŭ interióre ale societăţilorŭ publice comerciale sĕ fiă controlate din partea autorităţilorŭ într'unŭ modŭ mai simţitŭ, de cum au fostŭ până acum;

e) articolulŭ de lege 14 din 1880 respective 24 din 1892, sĕ se modifice astfelŭ, ca procedura pentru regularea posesiunilorŭ, sĕ se pótă aplica din oficiu.

Neputêndu-se spera însĕ dela aceste disposiţiunĭ, decâtŭ numai îmblânḑirea mişcărilorŭ antipatriotice, ne rugămŭ sĕ se ia şi astfelŭ de mĕsurĭ, prin carĭ sĕ se taie rădĕcinele dătătóre de viéţă ale tendinţelorŭ distrugĕtóre de statŭ. Astfelŭ de mĕsurĭ suntŭ:

II.

a) modificarea articolului de lege 44 din 1868 astfelŭ, ca la tóte autorităţile publice sĕ se întrebuinţeze esclusivŭ limba statului;

b) articolulŭ de lege 9 din 1868 sĕ se modifice astfelŭ, ca caracterulŭ naţionalŭ alŭ bisericei greco-orientale sĕ se ştérgă;

c) sĕ se modifice art. de lege 30 din 1883 aşa, ca testimonii de maturitate sĕ nu mai pótă da, decâtŭ numai comisiunĭ esaminătóre anume constituite spre acestŭ scopŭ din partea statului;

d) art. de lege 38 din 1868 sĕ se modifice în acelŭ sensŭ, ca numai aceia sĕ pótă păşi pe cariera învĕţătorésca, carĭ au absolvatŭ la preparandii de statŭ;

e) art. de lege 28 din 1876 şi 18 din 1870 sĕ se esecute cu stricteţă, pentru ca astfelŭ controlarea şcólelorŭ poporale şi obligamentulŭ de-a învĕţa limba maghiară, sĕ aibă unŭ efectŭ mai mare;

f) cu ocasiunea revisuirei articolului de lege 33 din 1874 cercurile electorale sĕ se împartă în modŭ mai dreptŭ şi pe lângă moderarea censului după avere, sĕ se stabiléscă censulŭ după inteligenţă într'unŭ modŭ corĕspunḑĕtorŭ ideei de statŭ maghiarŭ.

Aflămŭ necesară luarea acestorŭ mĕsurĭ, pentru ca de-o parte, sĕ se înfrâneze mişcările române antipatriotice, ér de altă parte pentru ca idea de statŭ maghiarŭ sĕ dobândéscă, în instituţiunĭ, base mai solide ca cele de până acum. De sine se înţelege, că aicĭ cestiunea nu este deplinŭ esploatată, de óre-ce tóte acele fapte ale legislaţiunei şi ale guvernărei, carĭ au o influinţă binefăcĕtóre asupra bunăstărei şi clarificărei poporului, stau tot-odată şi în serviciulŭ punctelorŭ de vedere naţionale unguresci. Noi ni-amŭ ţinutŭ de datorinţă a tracta aci numai despre acele instituţiunĭ, carĭ prin puterea lorŭ influinţéză în modŭ nemijlocitŭ asupra cestiunei de naţionalitate.

Ne-amŭ străduitŭ sĕ resolvămŭ problema nóstră cu acea obiectivitate, pe care o datorimŭ ponderosităţii cestiunei şi autorităţii dietei.

Ne-amŭ silitŭ sĕ arĕtămŭ, că e netemeinică téma celorŭ ce credŭ, că realisarea ideei de statŭ maghiarŭ numai pe conta ideilorŭ liberale s'ar puté întêmpla. La fiă-care şirŭ alŭ mĕsurilorŭ recomandate de noi, amŭ avutŭ în vedere temutele garanţii ale libertăţii publice, şi în privinţa acelorŭ condiţiunĭ ale egalei îndreptăţirĭ cetăţenescĭ, carĭ nu suferŭ contraḑicerĭ şi carĭ 'i se cuvinŭ fia-cărui cetăţénŭ fără deosebire de naţionalitate — ne-amŭ feritŭ cu stricteţă de-a recomanda astfelŭ de mijlóce ale puterei, carĭ din punctŭ de vedere principiarŭ ar puté provoca o maghiarisare, fiă forţată, fiă uneltită; însĕ da, *ni-amŭ întorsŭ cu îngrijire atenţiunea nóstră asupra* maghiarisărei sentimentelorŭ, de-